TALABALARNING DAVLAT ELEKTRON XIZMATLARIDAN FOYDALANISH KOMPETENTLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA DIAGNOSTIK INDIKATORLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdullaeva Dilobar Utkirovna
Renaissance University, Senior Lecturer
Tashkent, Uzbekistan
Tel.: +998 94 557 26 20
E-mail: aprelfevral14@gmail.com

ANNOTATSIYA. *Tadqiqotda davlat elektron xizmatlaridan foydalanish kompetentligining tarkibiy jihatlari tahlil qilinib, uni baholash uchun axborot-kognitiv, amaliy-operatsion, axborot-xavfsizlik hamda refleksiv-baholash mezonlari taklif etilgan. Har bir mezon bo‘yicha diagnostik indikatorlar tizimi ishlab chiqilib, kompetentlikning past, o‘rta va yuqori darajalarini aniqlash imkoniyatlari asoslangan. Taklif etilgan baholash mezonlari talabalarning davlat elektron xizmatlaridan foydalanish bo‘yicha bilim, amaliy ko‘nikma, raqamli xavfsizlik madaniyati va o‘z faoliyatini baholash qobiliyatlarini kompleks diagnostika qilishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar*: davlat elektron xizmatlari, raqamli kompetentlik, talaba, kompetentlik, baholash mezonlari, diagnostik indikatorlar, raqamli xavfsizlik, elektron xizmat, raqamli ta’lim.*

АННОТАЦИЯ. *Для каждого критерия разработана система диагностических индикаторов, позволяющая определить низкий, средний и высокий уровни сформированности компетентности. Предлагаемые критерии оценки направлены на комплексную диагностику знаний, практических навыков, культуры цифровой безопасности и способности студентов оценивать собственную деятельность при использовании государственных электронных услуг.*

Ключевые слова: *государственные электронные услуги, цифровая компетентность, студент, компетентность, критерии оценки, диагностические индикаторы, цифровая безопасность, электронные услуги, цифровое образование.*

ABSTRACT. *A system of diagnostic indicators has been developed for each criterion to determine low, medium, and high levels of competence development. The proposed assessment criteria enable a comprehensive diagnosis of students' knowledge, practical skills, digital security culture, and ability to evaluate their own activities when using public e-services.*

Keywords: *public e-services, digital competence, student, competence, assessment criteria, diagnostic indicators, digital security, e-services, digital education.*

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi davlat boshqaruvi va aholi bilan davlat organlari o‘rtasidagi munosabatlarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Davlat xizmatlarining elektron shaklga o‘tkazilishi fuqarolarga xizmatlardan masofadan, tezkor va qulay foydalanish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, elektron xizmatlardan samarali foydalanish foydalanuvchidan muayyan raqamli bilim, ko‘nikma va kompetentlikni talab etadi.

Oliy ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar kelgusida turli kasbiy va ijtimoiy faoliyat jarayonlarida davlat elektron xizmatlaridan faol foydalanadigan raqamli jamiyat a’zolari hisoblanadi.

Tadqiqot muammosi:Tadqiqot davomida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, modellashtirish, pedagogik kuzatuv va diagnostik baholash metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar yordamida davlat elektron xizmatlaridan foydalanish kompetentligining mazmuni, tarkibiy qismlari va uni baholash imkoniyatlari aniqlandi.

Axborot-xavfsizlik mezoni: Shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, xavfsiz autentifikatsiya, parol va boshqa identifikatsiya vositalaridan to‘g‘ri foydalanish hamda raqamli xavfsizlik talablariga rioya qilish darajasini belgilaydi.

Refleksiv-baholash mezoni: Talabaning elektron xizmatdan foydalanish jarayonidagi o‘z faoliyatini tahlil qilishi, yuzaga kelgan xatolarni aniqlashi, ularni bartaraf etishi va o‘z kompetentligini mustaqil baholay olish qobiliyatini ifodalaydi.

Tadqiqotning maqsadi ;Taklif etilgan diagnostik indikatorlar asosida talabalarning kompetentligini kompleks baholash mumkin. Bunda har bir mezon bo‘yicha natijalar alohida aniqlanib, keyinchalik umumiy kompetentlik darajasini belgilash imkoniyati yaratiladi.

Baholashning bunday yondashuvi talabaning faqat “davlat elektron xizmatlari haqida nimalarni bilishi”ni emas, balki “ushbu xizmatlardan amalda qanday foydalana olishi”ni ham aniqlashga imkon beradi. Shu jihatdan amaliy topshiriqlar, vaziyatli masalalar va diagnostik testlarni birgalikda qo‘llash baholashning obyektivligini oshiradi.

Metodologiya

Kompetensiyaviy yondashuv talabaning faqat nazariy bilimlarini emas, balki o‘zlashtirilgan bilimlarni real yoki modellashtirilgan vaziyatlarda qo‘llash qobiliyatini ham baholash imkonini beradi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- taqqoslash va umumlashtirish;
- pedagogik kuzatuv.

1-bosqich — diagnostika

Dastlab talabalarning davlat elektron tizimlaridan foydalanish bo‘yicha mavjud bilim va ko‘nikmalari aniqlanadi. Bunda qisqa testlar, vaziyatli savollar va amaliy topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

2-bosqich — nazariy tayyorgarlik

Talabalarga elektron davlat xizmatlari, raqamli identifikatsiya, elektron hujjat, davlat axborot resurslari, raqamli ma’lumotlarni izlash va axborot xavfsizligi bo‘yicha nazariy bilimlar beriladi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari raqamli ta’lim vositalaridan maqsadli foydalanish talabalarning davlat elektron tizimlari bilan ishlash kompetentligini rivojlantirish uchun samarali pedagogik sharoit yaratishini ko‘rsatdi. Birinchi navbatda, raqamli ta’lim vositalari nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini beradi.

Muhokama- Shu nuqtayi nazardan, taklif etilgan to‘rt mezonli model kompetentlikning ko‘p komponentli tabiatini hisobga olishi bilan ahamiyatlidir. Axborot-kognitiv mezon talabaning nazariy tayyorgarligini aniqlasa, amaliy-operatsion mezon ushbu bilimlarning real faoliyatda qo‘llanishini ko‘rsatadi.

Axborot-xavfsizlik mezoni zamonaviy raqamli muhitda alohida ahamiyat kasb etadi, chunki elektron davlat xizmatlaridan foydalanishda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish talab etiladi. Refleksiv-baholash mezoni esa talabaning o‘z faoliyatini tahlil qilish va yuzaga keladigan muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini aniqlash imkonini beradi.

Xulosa: Kompetentlikni past, o‘rta va yuqori darajalarda baholash talabalarning individual rivojlanish dinamikasini aniqlash va ta’lim jarayonini takomillashtirish uchun qulay metodik imkoniyat yaratadi. Taklif etilgan mezonlar va indikatorlar tizimi oliy ta’limda davlat elektron xizmatlaridan foydalanish kompetentligini diagnostika qilishning amaliy-metodik asosini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida. — Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Elektron hukumat to‘g‘risida”. — Toshkent, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Elektron raqamli imzo to‘g‘risida”. — Toshkent, 2022.
4. European Commission. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. — Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? — Paris: UNESCO, 2023.